

Iwona Bartłomiejczyk
Grażyna Beleć
Violetta Beśka
Anna Sobańska

„Nie to , co osiągasz, ale to, co przewyższasz,
definiuje Twoja karierę”

Carlton Frisk

„Niepełnosprawni – sprawni zawodowo”

Przyszłość naszych uczniów, ich odnalezienie się w środowisku społecznym i na rynku pracy w dużym stopniu zależy od kształcenia. Funkcjonowanie w nowoczesnym społeczeństwie wymaga aktywnych zachowań i umiejętności podejmowania trafnych decyzji. Z tego powodu realizowane zadania z zakresu doradztwa zawodowego w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 są niezwykle ważne. Podejmowane działania poszerzające samowiedzę uczniów, budujące poczucie własnej wartości, rozpoznające talenty i predyspozycje uczniów są realizowane poprzez szereg spójnych ze sobą działań w korelacji nauczyciel-uczeń, nauczyciel – rodzic – uczeń.

Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego realizowany od lat na terenie szkoły, nie jest systemem diagnozującym, lecz systemem doradczym, który stwarza możliwości i pomaga w rozwiązywaniu problemów powiązanych z wyborem kierunku kształcenia, drogi kształcenia i planowaniem kariery zawodowej. Podejmowane działania mają pomóc uczniom w rozpoznawaniu zainteresowań i zdolności, zdobywaniu informacji o zawodach i pogłębianiu wiedzy na temat otaczającej ich rzeczywistości społecznej. Uczniowie z niepełnosprawnością mają zwykle, choć w różnym stopniu i zakresie, ograniczoną zdolność do pracy na skutek obniżenia sprawności funkcjonalnej organizmu, co oznacza, że może być im trudniej samodzielnie ocenić swoje możliwości zawodowe i szanse na rynku pracy. Jest to szczególnie istotne, jeżeli chodzi o uczniów posiadających orzeczenie o niepełnosprawności intelektualnej w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym, posiadających niepełnosprawności sprzężone. Część z naszych uczniów posiada szereg dysfunkcji związanych z np.: niepełnosprawnością ruchową, niepełnosprawnością wzroku, różnego rodzaju i natężenia, słuchu, nadpobudliwością, zaburzeniami związanymi z autyzmem i chorobami neurologicznymi. Nie bez znaczenia pozostają również środowiska z których pochodzą. Spora część naszych uczniów wywodzi się z rodzin , które nie widzą przyszłości zawodowej swoich dzieci, z góry skazując je na mentalne bezrobocie. Również rodzice naszych uczniów skupiając się na realizowaniu ich szczególnych potrzeb „tu i teraz”, zazwyczaj w mniejszym stopniu myślą o wyborach kierunku zawodowego czy predyspozycjach zawodowych swoich dzieci.

Przygotowanie oferty dalszego kształcenia zawodowego i ofert pracy dla tych, którzy zdecydują się na karierę zawodową jest trudny, ale nie niemożliwy. Staramy się koordynować działania związane z doradztwem zawodowym w taki sposób, aby móc przede wszystkim przygotować uczniów do wyboru kierunku kształcenia i zawodu, tak aby te wybory były dokonywane świadomie, zgodnie z predyspozycjami, kompetencjami i zainteresowaniami. Niepełnosprawność nie musi bowiem oznaczać braku życia zawodowego. W przypadku naszej szkoły doradztwo edukacyjno-zawodowe bierze pod uwagę przede wszystkim specyfikę każdego ucznia. Rozumiemy też dylematy rodziców naszych dzieci dotyczące ich przyszłości zawodowej. Dlatego w naszych działaniach ujmujemy wsparcie specjalistów i profesjonalne doradztwo dla rodziców.

Planowanie drogi edukacyjno – zawodowej jest procesem długotrwałym i w naszej szkole realizowane jest poprzez następujące działania skierowane do uczniów i ich rodziców:

1. Doradztwo zawodowe i preorientacja zawodowa skierowana do uczniów i ich rodziców realizowana przez specjalistów i nauczycieli na terenie szkoły.
2. Organizowanie zajęć we współpracy z instytucjami – CIZ, PPP, OHP, PUP.
3. Udział w projekcie realizowanym przez ZUS.
4. Poznanie możliwości kształcenia zawodowego - zwiedzanie szkół i placówek.
5. Poznanie zawodów – zwiedzanie zakładów pracy.

Ad. 1

Funkcjonujący na terenie szkoły System Doradztwa Zawodowego planuje już na poziomie szkoły podstawowej wdrażać uczniom poczucie odpowiedzialności za własną przyszłość, uczyć myślenia perspektywicznego i umiejętności planowania, a w klasach VII – VIII i w klasie III oddziału gimnazjalnego oraz III PP organizować zajęcia związane z praktycznym wyborem kształcenia i kariery zawodowej. Należy pamiętać, że potrzeby uczniów w zakresie poradnictwa zawodowego zmieniają się w zależności od wieku w jakim znajdują się uczniowie oraz od stopnia wiedzy jaką już posiadają.

W ramach wewnątrzszkolnego doradztwa zawodowego i preorientacji zawodowej zadania realizowane są w następujących formach:

- prelekcji, zajęć prowadzonych przez pedagoga i psychologa

Jako aktywności realizowane we współpracy z psychologiem i pedagogiem szkolnym można wskazać:

- rozpoznanie predyspozycji i zainteresowań uczniów przy pomocy przeprowadzonych ankiet, rozmów, obserwacji
- przeprowadzenie ankiety diagnozującej zainteresowania, trudności, preferencje co do wyboru szkoły
- rozwijanie kompetencji z zakresu komunikacji społecznej – warsztaty i ćwiczenia podczas lekcji wychowawczych we współpracy z psychologiem
- tematyka lekcji wychowawczych zawierająca wiedzę na temat poszczególnych zawodów i doskonalenie kompetencji miękkich
- informowanie o szkołach ponadgimnazjalnych i odbywających się Dniach Otwartych

- przeprowadzenie indywidualnych testów predyspozycji zawodowych
- rozmowy indywidualne pogłębiające diagnozę z uczniami oraz rodzicami
- przekazywanie informacji o nowych zawodach, sytuacji na rynku pracy
- zakup pozycji książkowych z zakresu doradztwa zawodowego i psychologii do biblioteki szkolnej
- przeprowadzanie testów osobowościowych i predyspozycji
  - zajęć organizowanych przez doradcę zawodowego – indywidualnych i grupowych
    - poznanie ciekawych zawodów oraz wymagań jakie powinno się spełnić, aby wykonywać dany zawód , uświadomienie uczniom o ograniczeniach przy wyborze zawodu, przygotowanie gazetek tematycznych
  - warsztatów podczas których uczestnicy obserwują naukę zawodu w klasach Przystosabiających do Pracy
    - zajęcia z zakresu małej gastronomii (obserwowanie i pomaganie przy przygotowywaniu prostych posiłków – kanapek, soków owocowych, sałatek owocowych, warzywnych, kanapek, pieczeniu ciast i ciasteczek itp. Dodatkowo uczniowie poznają organizację pracy na kuchni, zasady bezpieczeństwa i higieny pracy.)
    - zajęcia z zakresu prac biurowych - pomoc w sekretariacie (uczniowie obserwują jaki ich starsi koledzy wykonują proste czynności biurowe – segregowanie dokumentów, przyjmowanie korespondencji, kserowanie, drukowanie, skanowanie dokumentów, niszczenie dokumentów w niszczarce i archiwizowanie, poznają obowiązujące regulaminy, zarządzenia i ustawy , które regulują pracę w sekretariacie, zwłaszcza jeżeli chodzi o ochronę danych osobowych.)
    - zajęcia z zakresu pracownika obsługi – konserwator i sprzątaczką (obserwują pracę pracowników obsługi, poznają zakres obowiązków)
  - prelekcji dla rodziców oraz indywidualnych spotkań rodziców z pedagogiem, psychologiem, doradcą zawodowym - zajęcia te służą wspomaganie rodziców w procesie podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych przez ich dzieci
  - udzielanie porad edukacyjnych i zawodowych uczniom i ich rodzicom dostosowanych do indywidualnych potrzeb - praca coachingowa oraz w formie indywidualnego konsultingu i tutoringu.
  - Organizowanie przez nauczycieli i wychowawców grup w internacie spotkań z osobami, które wykonują ciekawe zawody. Choć nasi uczniowie w przyszłości nie będą mieli być może szans na pracę w tych zawodach, ale z naszego punktu widzenia nie możemy ograniczać i zawężać możliwości poznania ciekawych zawodów tylko dlatego, że pracujemy z uczniami z orzeczoną niepełnosprawnością intelektualną. Do końca nie wiemy jakie predyspozycje, umiejętności posiadają nasi uczniowie i jakie możliwości kształcenia w szkołach i oferty zawodowe pojawią się dla nich na rynku pracy. W ramach tych działań uczniowie mieli okazję poznać i przyjrzeć się bliżej pracy w następujących zawodach:
    - poznanie pracy ratownika medycznego

- poznanie pracy weterynarza
- poznanie pracy pielęgniarki szkolnej
- poznanie pracy fryzjera i stylisty psów i kotów
- poznanie „pracy” zawodnika sportowego
- poznanie pracy przewodnika psa
- poznanie pracy pisarza
- poznanie pracy ogrodnika
- realizację corocznych konkursów plastycznych i w formie prezentacji multimedialnych :
  - 2015/2016 - „Mój przyszły zawód”
  - 2016/2017 - „Domowe finanse, czyli jak planować swoje wydatki”
  - 2017/2018 - „Moja praca - moja pasja”
  - 2018/2019 - „Ja przyszły pracownik a może przedsiębiorca”

Ad. 2

W ramach doradztwa zawodowego i preorientacji zawodowej nasza placówka ściśle współpracuje z instytucjami, w których uczniowie mogą zdobyć wiadomości dotyczące wyboru szkoły i przyszłego zawodu.

W ramach współpracy z Centrum Informacji Zawodowej nasi uczniowie uczestniczą w prelekcjach, indywidualnych konsultacjach, rozwiązują testy dotyczące predyspozycji zawodowych. Korzystają z zasobów bazy CIZ. W zasobach bazy informacji edukacyjno-zawodowej znajdują się:

- aktualne informatory o szkołach średnich, kursach kwalifikacyjnych;
- informacje o możliwych ścieżkach kształcenia;
- informacje o lokalnym rynku pracy;
- materiały multimedialne dotyczące poszczególnych zawodów;
- baza lokalnych pracodawców w branżach, w których kształci szkoła.

Również w ramach współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną nasi uczniowie biorą udział w indywidualnych konsultacjach i zajęciach terapeutycznych, których celem jest wzmacnianie postaw uczniów, odblokowywanie się i otwieranie na innych ludzi i środowisko, dokonywanie wyborów – świadomych i zgodnych z samym sobą, a nie oczekiwaniami innych.

W swojej pracy staramy się wskazywać naszym uczniom różne możliwości poszukiwania pracy. Dzięki współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy uczniowie wiedzą, że mogą poszukiwać zatrudnienia zarówno na otwartym rynku pracy jak i w zakładach pracy chronionej w zależności od wskazań zawartych w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności. Posiadają informacje o sprawdzonych agencjach oferujących pracę. Zdobyli też wiedzę, że jeżeli zostaną zwolnieni z pracy przysługuje im prawo do zasiłku dla bezrobotnych. Wiedzą w jaki sposób starać się o zasiłek i jakie kryteria muszą spełniać, aby go otrzymać. Posiadają wiedzę, że PUP to miejsce w którym można znaleźć sprawdzone oferty pracy, można bez dodatkowych kosztów przekwalifikować się, uczestniczyć w kursach zawodowych i personalnych.

W ramach wieloletniej współpracy z pracownikami i doradcami zawodowymi z Ochotniczego Hufca Pracy w Częstochowie nasi uczniowie mogą stale poszerzać swoją wiedzę w zakresie nowych zawodów i nowych możliwości, jakie państwo otwiera przed pracownikami posiadającymi orzeczenie o niepełnosprawności. Poznają bariery jakie przed nimi są, ale również sposoby ich zlikwidowania, bądź ograniczenia. Uczestniczą w organizowanych z myślą o ich predyspozycjach warsztatach np.: „Rozwijanie, uzupełnianie i aktualizacja informacji o zawodach oraz jej upowszechnianie za pomocą nowoczesnych narzędzi komunikacji”. Dzięki tym warsztatom nasi uczniowie zdobyli nowe umiejętności - wyszukują informacji o interesujących ich zawodach i sprawdzają aktualne potrzeby na rynku korzystając ze strony www.psz.praca.gov.pl

Dzięki współpracy z działającymi w ramach OHP Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży oraz z Młodzieżowym Centrum Kariery uczniowie uczestniczą w prelekcjach i spotkaniach z doradcą zawodowym. Oglądają materiały multimedialne dotyczące preferowanych zawodów, uzupełniają ankiety np.: „W czym jestem dobry”, „Moje predyspozycje zawodowe” itp. Na zajęciach pod hasłem „Wprowadzenie do świata pracy” zdobywają informacje o rynku pracy, uczą się w jaki sposób przygotować dokumenty aplikacyjne, opracowują indywidualne ścieżki kariery.

Dodatkowo podczas spotkań z doradcami uczestniczą w zajęciach i warsztatach praktycznych. Duża grupa naszych uczniów posiada umiejętności manualne i zainteresowania dotyczące zawodu florysty, bukietarza, pracownika pakującego upominki czy robiącego drobne upominki. Dlatego organizowane są dla nich tego typu zajęcia praktyczne, żeby mogli samodzielnie ocenić czy będą w stanie pracować w danym zawodzie i wykonywać określone zadania. Najbardziej podoba im się układanie i komponowanie bukietów oraz rękodielnictwo – wytwarzanie z naturalnych materiałów (słomy, siana, suszonych kwiatów, piernikowego ciasta) drobnych upominków - świątecznych, okolicznościowych. Dodatkowo zdobywają wiedzę na temat pozyskiwania i przechowywania naturalnych materiałów oraz sposobu ich barwienia.

Ad. 3

W ramach doradztwa zawodowego zwracamy uwagę naszych uczniów także na prawa i ubezpieczenia, które będą im przysługiwać, kiedy już będą pracownikami. Nasi uczniowie jako przyszli pracownicy będą mieli szczególne prawa u swoich potencjalnych pracodawców ze względu na posiadane orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, rentę. Informujemy uczniów o prawach do ubezpieczenia, o właściwych umowach o pracę oraz o prawach jakie przysługują pracownikowi. W związku z tym nawiązaliśmy współpracę z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie. Dzięki tej współpracy uczniowie klas VIII Szkoły Podstawowej, III gimnazjum i III Przesposabiającej do Pracy uczestniczą w prelekcjach dotyczących ubezpieczeń. Zajęcia te realizowane są w ramach „Projektu Edukacyjnego dla Szkół ZUS”. Celem projektu jest upowszechnienie wiedzy o ubezpieczeniach społecznych, wiedzy która jest niezbędna przy podejmowaniu decyzji, zarówno w życiu zawodowym, jak i prywatnym. „Lekcje z ZUS” to również zajęcia podczas których uczestnicy dowiadują się o prawach jakie posiada pracownik – przede

wszystkim skierowana jest uwaga na zapisy zawarte w umowie o pracę, wynagrodzeniu za pracę nocną, w godzinach nadliczbowych. Uczestnicy dowiadują się także jakie obowiązki względem pracowników ma pracodawca – prawo do urlopu, poszanowania godności itp.

Corocznym podsumowaniem projektu jest udział uczniów w konkursie „Warto wiedzieć więcej o ubezpieczeniach społecznych”.

Zajęcia prowadzone przez koordynatorów ds. komunikacji społecznej i edukacji ZUS w Częstochowie przyczyniają się do kształtowania u naszych uczniów postaw umożliwiających im sprawne funkcjonowanie we współczesnym świecie. Uświadamiają one naszym uczniom jak bardzo ważną rzeczą są ubezpieczenia – to dzięki nim w przyszłości będą mogli zadbać o siebie i swoją rodzinę. Na skutek choroby, nieszczęśliwego wypadku nie pozostaną bez środków na życie.

Ad. 4

W naszych działaniach zmierzających do wskazania właściwej drogi kształcenia zawodowego i wyboru zawodu przez naszych uczniów niezwykle istotne jest zapoznanie ich z ofertą edukacyjną poszczególnych szkół na terenie Częstochowy i okolic. W tym celu co roku bierzemy udział z uczniami w organizowanych Targach Edukacyjnych. Częstochowskie Targi Szkolne „Zawodowiec” prezentują interesującą ofertę wszystkich ponadgimnazjalnych szkół częstochowskich. Podczas targów nasi uczniowie mają możliwość zapoznania się z ciekawymi ofertami kształcenia, które oferują szkoły techniczne i zawodowe.

Uczniowie naszej placówki uczestniczyli także w Targach pracy zorganizowanych na Politechnice Częstochowskiej. Tam mogli dowiedzieć się o miejscach odbywania stażów, praktyk zawodowych. Poznali zadania funkcjonujących na terenie szkół Biur Kariery.

Dodatkowo na przełomie marca i kwietnia organizujemy wyjscia do szkół celem zaprezentowania oferty edukacyjnej. Odwiedzamy szkoły – Zespół Szkół Gastronomicznych - poznanie zawodu kucharza, piekarza, cukiernika. Kolejną szkołą którą zwiedzamy jest ZSZS im. M. Grzegorzewskiej. Tam uczniowie zdobywają informacje o zawodach – tapicer, stolarz, krawcowa.

W ramach dni otwartych odwiedzamy też SPSK przy ul. Łukasieńskiego, gdzie uczniowie mogą się zapoznać z ofertą edukacyjną – piekarz, malarz, tapicer, ogrodnik-wikliniarz, kucharz małej gastronomii, cukiernik, pracownik pomocniczy obsługi hotelowej.

Co roku udajemy się także do Centrum Kształcenia Zawodowego, aby zapoznać się z możliwościami kształcenia w zawodzie elektryk, pracownik robót wykończeniowych, murarz.

Odwiedzamy także ZSTiO im. Żeromskiego. Tam nasi uczniowie mogą zapoznać się z oferta kształcenia w zawodzie kucharz, fryzjer, pracownik hotelowy.

Ponieważ nasi uczniowie często obawiają się nauki w nowej szkole i ewentualnych trudności, które mogą na nich czekać. Organizujemy na terenie naszej placówki spotkania z absolwentami, którzy bardzo chętnie dzielą się z nimi swoimi pozytywnymi doświadczeniami, opowiadają o praktykach zawodowych, a także

o wykonywanej pracy zawodowej. Zdecydowana większość naszych absolwentów po ukończeniu szkoły zawodowej pracuje w swoim wymarzonym zawodzie. Wśród chłopców dominuje praca w budownictwie (murarz, pracownik robót wykończeniowych, pomocnik kucharza), a u dziewczyn – fryzjerka, sprzedawca, pracownik obsługi.

Ad. 5

W ramach poznania zawodów w których nasi uczniowie mogą w przyszłości będą pracować organizujemy wycieczki zawodoznawcze do zakładów pracy i instytucji. Dzięki tym wycieczkom uczniowie poznają wiele interesujących zawodów. Wycieczki zostały zorganizowane mając na uwadze zapoznanie ze specyfiką zawodów, obowiązkami na danym stanowisku .

Zorganizowaliśmy wycieczki do:

- 1) Elektrociepłowni FORTUM w Częstochowie – poznanie zawodu operatora i koordynatora urządzeń ciepłowniczych i pracownika na stanowisku sterowania procesem ciepłowniczym.
- 2) Poczty Polskiej – poznanie procesu przyjmowania, nadawania i wysyłania listów, paczek i przelewów pocztowych.
- 3) Stołówki CIS – poznanie zawodu kucharza, pomocy kuchennej i dietetyka.
- 4) Zakładu wulkanizacji.
- 5) Zakładu mechaniki pojazdowej.
- 6) Zakładu produkcji bombek – poznanie zawodu dmuchacza i dekoratora bombek.
- 7) Punktu kserograficznego – poznanie zadań pracownika obsługi punktu kserograficznego – kserowanie dokumentów, drukowanie, laminowanie, bindowanie.
- 8) Salonu fryzjerskiego.
- 9) Gabinetu kosmetycznego.
- 10) Schroniska dla zwierząt – poznanie pracy opiekuna psa i pracownika schroniska.
- 11) Nadleśnictwa Żłoty Potok – poznanie pracy leśniczego i przewodnika turystycznego.
- 12) Zagroda „Maciejówka” – rękodzielnictwo – filcowanie i praca z wełną chesankową

Uczniowie dzięki tym wycieczkom mogą zapoznać się z działalnością firm i pozyskać wiedzę na temat kwalifikacji i predyspozycji niezbędnych do wykonywania wybranego zawodu.

Organizujemy także w ramach preorientacji zawodowej wyjazdy na warsztaty. Nasi uczniowie uczestniczyli min. w słodkich kreatywnych warsztatach w Żarkach. Na terenie manufaktury Hokus Pokuss poznali proces wytwarzania słodyczy z cukru. Wzięli udział w produkcji słodyczy – barwnych, słodkich lizaków i cukierków. Z kolei w ośrodku Przystań Leśniów poznali tajniki pracy kucharza – specjalisty od pizzy. Następnie uczestniczyli w zajęciach praktycznych robienia pizzy własnego pomysłu. Z kolei sztukę lepienia pierogów nasi uczniowie poznali w trakcie warsztatów kulinarnych w Zagrodzie „Maciejówka”

Wnioski:

1. Uczniowie kończący szkołę i gimnazjum mają w większości sprecyzowaną ścieżkę rozwoju zawodowego. Nie mają problemów z wyborem szkoły ponadgimnazjalnej. Podczas nauki w klasach VII-VIII oraz obecnie w III gimnazjum rozpoznają swoje talenty, umiejętności, predyspozycje.
2. Mała liczebność klas, duża uważność ze strony nauczycieli, opieka psychologiczno-pedagogiczna oraz współpraca rodziców są czynnikami sprzyjającymi szeroko pojmowanemu rozwojowi ucznia, w tym społecznego i ekonomicznego.
3. Dla naszych niepełnosprawnych uczniów możliwość wyboru odpowiedniej szkoły i zawodu jest najlepszym sposobem aktywnej rehabilitacji.
4. Nasi niepełnosprawni uczniowie w wyniku podejmowanych działań są coraz bardziej świadomi swoich praw i możliwości własnego rozwoju.
5. Nasi absolwenci wiedzą, że mają możliwość podjęcia pracy, która może stanowić dla nich nie tylko źródło utrzymania, ale również satysfakcji.

Nadrzędnym celem Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego nr 1 jest to, że doradztwo zawodowe to „proces pomagania jednostce w poznaniu i wykorzystaniu własnego potencjału edukacyjnego, zawodowego i psychologicznego, tak by osiągnęła ona optymalny poziom zadowolenia z siebie i była jednocześnie społecznie użyteczna” (Glenys Watt – Przewodnicząca Zespołu Komisji Europejskiej).

Zdobycie przez naszych uczniów upragnionego zawodu zgodnego z aspiracjami, możliwościami zdrowotnymi i intelektualnymi, przez różne formy edukacji lub kształcenia pozaszkolnego może być podstawą do rehabilitacji społecznej i zawodowej, do osiągnięcia zaradności, samowystarczalności, do pełnego wchodzenia w role społeczne. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim posiadają wiele zdolności i sprawności, które stwarzają możliwości opanowania wiedzy i umiejętności zawodowych oraz funkcjonowania i zachowania się w sytuacji pracy.

Praca stanowi integralną część prezentacji- link do prezentacji -

<https://sway.office.com/SKVMwqZ73byDWFd>